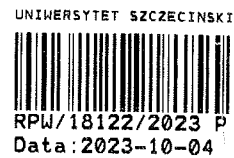

Prof. dr hab. Anna Szelałowska
Szkoła Główna Handlowa w Warszawie
Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie
Katedra Miasta Innowacyjnego
Al. Niepodległości 162
02-554 Warszawa
e-mail: anna.szelałowska@sgh.waw.pl

Radom, 24.09.2023 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej autorstwa Mgra Piotra Borkowskiego

pt.:

“Rozwój rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce w warunkach współczesnych rozwiązań technologicznych”

napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Anny Bery, prof. US (promotor) oraz dr Natalii Marskiej-Dzioby (promotor pomocniczej)

I. Uwagi wstępne

Podstawą prawną przygotowanej recenzji rozprawy doktorskiej Pana Mgra Piotra Borkowskiego są wymogi ustawowe stawiane pracom doktorskim w art. 190 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz. U. 2023, poz. 742 ze zm.). Recenzja została przygotowana na podstawie pisma Przewodniczącego Rady Naukowej Instytutu Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego - Pana dra hab. Stanisława Hońko, prof. US, datowanego na 29 czerwca 2023 r.

Za podstawę oceny rozprawy doktorskiej przyjęto:

- oryginalność rozwiązania problemu naukowego,
- wykazanie ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta w dyscyplinie ekonomia i finanse,
- umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Poniżej w recenzji zostaną scharakteryzowane powyższe elementy oceny przedłożonej rozprawy doktorskiej w podziale na dwa główne wskazane obszary: ocena formalna i merytoryczna.

II. Ocena formalna struktury rozprawy, trafności sformułowania tematu, wyboru obszaru i przedmiotu badań

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska została przygotowana pod kierunkiem naukowym Pani Dr hab. Anny Bery, prof. US (promotor) oraz Pani Dr Natalii Marskiej-Dzioby (promotor pomocniczej) w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Szczecińskiego. Praca, licząca 284 strony, ma charakter teoretyczno-empiryczny. Przedłożone do recenzji opracowanie jest zgodne z wymogami stawianymi tego rodzaju pracom dyplomowym w postępowaniu o nadanie stopnia doktora nauk społecznych. Strukturę rozprawy Mgra Piotra Borkowskiego tworzą: Wykaz skrótów i aktów prawnych, Wstęp, sześć rozdziałów, Zakończenie, Bibliografia (którą tworzą łącznie 273 pozycje), Spis 61 rysunków, Spis 48 tabel oraz Spis 3 załączników.

Z merytorycznego punktu widzenia tematyka i obszar badawczy dysertacji Mgra Piotra Borkowskiego zarówno z teoretycznego jak i praktycznego punktu widzenia, są ważne oraz istotne w świetle współczesnych trendów badawczych zarówno krajowych, jak i światowych w obszarze analizy i oceny rozwoju rynku pośrednictwa kredytowego w świetle rosnącej dostępności nowych technologii. Sformułowany przez Autora temat rozprawy doktorskiej jest zgodny z treścią opracowania i w pełni odzwierciedla tematykę podjętą w sześciu rozdziałach. Należy podkreślić, że problematyka roli instytucji pośrednictwa kredytowego cieszy się coraz większym, choć wciąż niedocenianym wystraszająco, zainteresowaniem w środowisku naukowym. Przykładowo wg stanu na 24 września 2023 roku tylko w bazie Google Scholar było zaledwie nieco ponad 7,6 tys. publikacji w języku polskim dotyczących hasła „pośrednictwo kredytowe” ale już ponad 1 mln publikacji w języku angielskim zawierających hasło „credit intermediary”. Dowodzi to słuszności podjęcia przez Doktoranta zarówno wyboru tematu badań jak i ograniczenia przedmiotu badań do rynku polskiego. Stosunkowo niewiele rozpraw doktorskich broniących w Polsce dotyczy wybranej przez Doktoranta problematyki, pomimo tego, że aż $\frac{3}{4}$ umów kredytowych w polskim sektorze bankowym zostało zawartych za pośrednictwem instytucji pośrednictwa kredytowego. Co więcej, analiza rozwoju krajowego rynku pośrednictwa kredytowego w kontekście skali wykorzystania użyteczności nowych technologii stosowanych przez instytucje kredytowe jest pionierskim podejściem. Opisane zagadnienie mieści się w zakresie dziedziny nauk społecznych, w dyscyplinie ekonomia i finanse.

O oryginalność rozprawy świadczy:

- 1) przedstawienie skali użyteczności porównywarości kredytowej w sektorze pośrednictwa kredytowego w Polsce;
- 2) autorska koncepcja modelu ekonomiczno-finansowych czynników i stref wpływających na rozwój rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zmian wywołanych przez pandemię COVID-19;
- 3) opracowanie matrycy współczesnych rozwiązań technologicznych stosowanych przez ekspertów kredytowych w Polsce;
- 4) opracowanie autorskiego schematu obserwacji uczestniczącej ukazującego punkty stykowe eksperta kredytowego i klienta ze współczesną technologią stosowaną w procesie ubiegania się o kredyt;
- 5) predykcja czterech scenariuszy rozwoju polskiego rynku pośrednictwa kredytowego do 2025 roku.

Przyjęty przez Mgra Piotra Borkowskiego proces badawczy, kształtujący strukturę recenzowanego opracowania pozwala stwierdzić, zdaniem recenzentki, że podjęta tematyka rozprawy została właściwie zaprezentowana pod względem merytorycznym i formalnym.

III. Ocena oryginalności celu badawczego pracy, metod badawczych wykorzystanych w pracy oraz weryfikacji hipotez badawczych

Wyznaczonym przez Autora we Wstępie głównym celem rozprawy doktorskiej było „ukazanie skali użyteczności systemu (porównywarki kredytowej) oraz próba budowy modelu ekonomiczno-finansowych czynników i stref wpływających na rozwój rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zmian wywołanych przez pandemię COVID-19” (s. 9).

Autor sformułował również 4 cele szczegółowe (s. 9-11):

- 1) „określenie miejsca nowych technologii w sektorze pośrednictwa kredytowego w Polsce na tle dyscypliny ekonomia i finanse;
- 2) identyfikacja technologicznych narzędzi wykorzystywanych przez instytucje pośrednictwa kredytowego w Polsce (w szerokim znaczeniu) oraz ich charakterystyka;
- 3) określenie stopnia wpływu nowoczesnej technologii na rozwój sektora pośrednictwa kredytowego w Polsce;
- 4) skonstruowanie czterech modeli scenariuszy rozwoju rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce do 2025 roku”.

Zarówno cel główny, jak i cele szczegółowe są poprawnie sformułowane i zostały w rozprawie w pełni zrealizowane.

Autor poddał weryfikacji 3 hipotezy badawcze (s. 10):

- 1) „w spółkach pośrednictwa kredytowego, które ukierunkowane są na aktywne korzystanie i/lub wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych, średni całkowity przychód spółki na jednego zatrudnionego eksperta jest wyższy niż w spółkach, które są nieukierunkowane na nowoczesne technologie;
- 2) porównywarki kredytowe są użytecznym i wykorzystywanym narzędziem przez ekspertów kredytowych na rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce;
- 3) pandemia COVID-19 miała wpływ na przyspieszenie rozwoju rynku pośrednictwa kredytowego i uwypukla potrzeby technologiczne w tej części gałęzi gospodarki”.

Wydaje się, że hipoteza 2 mogłaby być doprecyzowana bowiem w tej wersji wydaje się być czymś oczywistym, aczkolwiek z przeprowadzonych przez Doktoranta badań wynika o wiele więcej – co oczywiście zostało również wyeksponowane w pracy doktorskiej przez samego Autora. Pozostałe hipotezy nie budzą wątpliwości. Doktorant poszukiwał odpowiedzi na następujące pytanie badawcze: „czy nowoczesne rozwiązania technologiczne są głównym czynnikiem rozwoju rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce?” (s. 10). W celu weryfikacji postawionych hipotez, a także w celu uzyskania odpowiedzi na sformułowane pytanie badawcze Autor wykorzystał zarówno studia literaturowe jak i badania ilościowe dotyczące skali użyteczności systemu, na które składała się ankieta (skierowana do 219 ekspertów, z czego udział w badaniu wzięło 169 osób) z modelem SUS (System Usability Scale) wraz pięciostopniową skalą Likerta oraz badania jakościowe do których należy zaliczyć obserwację uczestniczącą wśród ekspertów kredytowych, wywiady pogłębione z prezesami spółek pośrednictwa kredytowego, analizę SWOT i metodę scenariuszową rozwoju badanych podmiotów. Proces badawczy został bardzo przejrzyście zaprezentowany na rys. W.2 (s. 12) oraz na rys. 4.4 (s. 143). Zarówno weryfikacja hipotez badawczych jak i zastosowane metody badawcze wymagały od Mgra Piotra Borkowskiego wykazania wiedzy teoretycznej i praktycznej w dyscyplinie ekonomia i finanse.

Pierwszy rozdział rozprawy ma charakter teoretyczny, w którym Doktorant prawidłowo osadził swoje rozważania w teorii Nowej Ekonomii Instytucjonalnej. Dobór tej teorii jest w pełni uzasadniony ze względu na przedmiot badań i umiejscowienie badanych instytucji pośrednictwa kredytowego i ich roli w zaspakajaniu potrzeb konsumentów. Słusznie Doktorant

wyszedł w swych rozważaniach od umiejscowienia instytucjonalizmu w ekonomii heterodoksyjnej. Autor umiejętnie przeszedł od tzw. Starej Ekonomii Instytucjonalnej do Nowej Ekonomii Instytucjonalnej wskazując na znaczenie tego nurtu w rozwoju teorii ekonomii. Na szczególną uwagę zasługuje powoływanie się przez Doktoranta nie tylko na dorobek naukowy najbardziej znanych ekonomistów zagranicznych (w tym również na noblistów), ale również polskich uznanych ekonomistów, których poglądy zostały bardzo dobrze wyeksponowane w recenzowanej rozprawie. Dobór literatury należy ocenić bardzo wysoko, bowiem Doktorant dokonał rzetelnej kwerendy istniejących publikacji wybierając te z nich, które najbardziej korespondują z podjętą w rozprawie problematyką. Autor doskonale poradził sobie z wykazaniem związku między ekonomią instytucjonalną a instytucjami pośrednictwa kredytowego, wskazując m.in. na różnice między pośrednikami kredytowymi a doradcami finansowymi, co nadal często jest mylone. Doktorant potrafi syntetycznie i przejrzysto opisywać badane zagadnienia wykorzystując w tym celu liczne tabele pokazujące zarówno przegląd definicji ustawowych jak i pozaustawowych. Z punktu widzenia roli pośredników kredytowych zasadnym było wskazanie w podrozdziale 1.3 powiązań tych instytucji z gospodarstwami domowymi. Ze względu na przyjęty cel rozprawy zasadnym było syntetyczne omówienie wybranych teorii użyteczności. W rozdziale tym Autor wskazał różnicę pomiędzy pośrednictwem a doradztwem finansowym a także zaprezentował wybrane aspekty pośrednictwa zarówno w szerokim, jak i wąskim znaczeniu. Wprowadzając do badanej problematyki Doktorant zaprezentował istotę i cel współpracy gospodarstw domowych z instytucjami pośrednictwa kredytowego koncentrując się na zaspokajaniu potrzeb finansowych gospodarstw domowych. Mając na uwadze teoretyczny charakter rozdziału pierwszego Autor umiejętnie zaprezentował wybrane teorie nowych technologii z punktu widzenia badania ich użyteczności i ich efektywności. Stanowi to spójne wprowadzenie do kolejnego rozdziału.

Rozdział drugi ma charakter teoretyczno-empiryczny. Doktorant zaprezentował w nim sposób w jaki nowe technologie są wykorzystywane przez instytucje pośrednictwa kredytowego w Polsce kładąc szczególny nacisk na kwestie prawne, które regulują działalność tychże podmiotów. W rozdziale tym przeanalizowano skalę i zakres wykorzystania nowoczesnych rozwiązań technologicznych przez ekspertów kredytowych. Szczególna uwaga została zwrócona na funkcje technologii przyczyniające się do rozwoju sektora pośrednictwa kredytowego. Ta część jest niezwykle interesująca bowiem pokazuje potencjał wykorzystania sztucznej inteligencji nie tylko w gromadzeniu baz danych o cenach transakcyjnych na rynku nieruchomości, ale także ich zastosowania przez instytucje pośrednictwa kredytowego – co nie jest często spotykane w polskiej literaturze. Autor dokonał również porównania instytucji pośrednictwa kredytowego w modelu anglosaskim i kontynentalnym na przykładzie Wielkiej Brytanii i Niemiec, w których tego rodzaju instytucje mają bardzo długą tradycję i są silnie ugruntowane na rynku finansowym. Ten punkt mógłby być bardziej szczegółowo zaprezentowany - zwłaszcza w kontekście stosowanych np. w Wielkiej Brytanii i Niemczech nowych technologii wspomagających pracę pośredników kredytowych. Recenzentka zdaje sobie jednak sprawę, że analiza zagranicznych rynków pośrednictwa kredytowego nie była zamierzeniem badawczym Doktoranta.

Rozdział trzeci, jako rozdział empiryczny, zawiera analizę sprzedaży kredytów hipotecznych, gotówkowych i firmowych w kanale pośrednim przez spółki zrzeszone w Związku Firm Pośrednictwa Finansowego. Jednocześnie prezentacja sektora pośrednictwa finansowego w Polsce doskonale pokazuje skalę działalności analizowanych podmiotów na tle sektora bankowego. Opiniowana rozprawa jest niewątpliwie jednym z nielicznych opracowań na polskim rynku przedstawiającą w tak przystępny sposób współczesny obraz rynku pośrednictwa kredytowego. Każdy krok badawczy w dysertacji został przez Mgra Piotra Borkowskiego dokładnie opisany i uzasadniony, dzięki czemu rozprawę czyta się płynnie bez

konieczności wracania do poprzednich stron. Dokonując analizy badanych, dominujących na rynku pośrednictwa kredytowego podmiotów (Expander Advisor, Lendi sp. z o.o., Open Finance, Alex T. Great/Gold Finance – obecnie Credipass) Doktorant podzielił spółki na technologiczne (Expander Advisor oraz Lendi sp. z o.o.) i nietechnologiczne (Open Finance oraz Alex T. Great/Gold Finance – obecnie Credipass), dokładnie charakteryzując każdą z nich pod względem profilu działalności oferowanych produktów, banków partnerskich, liczby placówek, narzędzi technologicznych oraz wyników finansowych. Na tej podstawie Doktorant dokonał również analizy horyzontalnej i wertykalnej prezentując złote i srebrne zasady bilansowe oraz rentowność pod względem kapitału własnego, aktywów i zysku netto. Magister Piotr Borkowski potwierdził również w tym rozdziale przyjętą pierwszą hipotezę badawczą zgodnie z którą spółki technologiczne osiągają wyższe wyniki sprzedaży na jednego eksperta kredytowego niż spółki nietechnologiczne. Chociaż zaprezentowana analiza badanych podmiotów nie jest rozbudowana i kompleksowa, co wynika z charakteru rozdziału 3 i jego roli w strukturze pracy, to należy docenić trudność interpretacji danych ze względu na ogłoszenie upadłości z końcem 2021 roku przez jednego z badanych pośredników, co wiązało się pośrednio również ze skutkami pandemii COVID-19.

Zasadnicza część badań obejmująca ich metodykę została zaprezentowana w rozdziale czwartym. Śmiało można powiedzieć, że rozdział czwarty jest rozdziałem wzorcowym i powinien być inspiracją dla innych doktorantów chcących zaprezentować proces postępowania badawczego. Doktorant wskazał zarówno cel główny jak i cztery cele szczegółowe rozprawy, trzy hipotezy badawcze oraz problem badawczy, wskazując zakres przedmiotowy, podmiotowy, czasowy i terytorialny badania. W rozdziale czwartym pokazano kolejne etapy procedury badawczej wraz z harmonogramem poszczególnych etapów badań własnych. Autor zaprezentował model Research Onion od którego rozpoczął pracę nad metodologią badawczą. Ponadto Doktorant dokonał charakterystyki wykorzystanych w tym rozdziale metod badawczych. Mocną stroną tego rozdziału są przejrzyste zaprezentowane w formie graficznej etapy postępowania badawczego, co bardzo ułatwia zrozumienie zarówno struktury rozprawy, prowadzonych wywodów oraz zaangażowania Doktoranta w pracę włożoną nad przygotowaniem rozprawy doktorskiej. Ponadto wybór każdego etapu badania i każdej wybranej metody badawczej został dokładnie omówiony i uzasadniony. Dużo miejsca poświęcono w rozdziale czwartym sposobowi przeprowadzenia badania skali użyteczności systemu informatycznego (SUS) oraz innych stosowanych metod w odniesieniu do porównywarki kredytowej wykorzystywanej przez ekspertów kredytowych w całej Polsce.

W rozdziale 5 Doktorant zogniskował się na identyfikacji potencjału technologii wpływających na rozwój sektora pośrednictwa kredytowego. Punktem wyjścia były aplikacje wspomagające pośrednictwo kredytowe w Polsce oferowane przez cztery firmy: Finpack, Finhouse, SpeedFin i QLS. Autor zestawiał kluczowe cechy 4 podobnych aplikacji wspomagających pośrednictwo kredytowe w Polsce wskazując na ich podobieństwa i różnice. Na podstawie porównania aplikacji wymienionych podmiotów Doktorant wyróżnił w tym rozdziale przede wszystkim porównywarkę kredytową w ramach systemu FinRate firmy Finpack, będącą narzędziem nadrzędnym na tle innych nowych technologii stosowanych przez instytucje pośrednictwa kredytowego. W uzasadnieniu wyboru tego narzędzia Doktorant wskazał nie tylko jego szeroki zakres funkcjonalności, ale także to, że spółka FinPack dzięki temu narzędziu obsługuje 70% rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce usprawniając pracę działających na nim podmiotów (s. 172). Ponadto Doktorant po przeprowadzeniu analizy SWOT określił strategiczną pozycję badanej technologii w układzie kartezyjskim. W rozdziale tym Doktorant dokonał za pomocą modelu SUS ilościowej analizy i oceny użyteczności badanej porównywarki kredytowej. Magister Piotr Borkowski zaprezentował wyniki badania pilotażowego (przeprowadzonego wśród 10 ekspertów kredytowych z województwa pomorskiego oraz zachodnio-pomorskiego) oraz badania właściwego (skierowanego do

219 ekspertów kredytowych w całej Polsce zatrudnionych w spółce Lendi, z czego udział w ankiecie wzięło 169 ekspertów kredytowych). Badania te potwierdziły przyjętą przez Autora hipotezę badawczą nr 2. Autor dokonał w rozdziale 5 również jakościowej analizy i oceny porównywarki kredytowej za pomocą wyników obserwacji uczestniczącej i wywiadów z ekspertami kredytowymi. Według Doktoranta wyniki wskazują na wyraźne zmiany w sektorze finansowym, które wzbierają na sile w kierunku technologii i digitalizacji, potwierdzając tym samym założoną hipotezę nr 3. Recenzentka chciałaby wiedzieć, czy badanie pilotażowe o którym mowa w punkcie 5.3.1 przeprowadzone od listopada do grudnia 2020 roku w Szczecinie na próbie 10 ekspertów kredytowych dotyczy tej samej grupy ekspertów (lub ich części) o których mowa w badaniu pilotażowym w punkcie 5.2.1, w którym uczestniczyło również 10 ekspertów pochodzących z woj. pomorskiego i zachodniopomorskiego. Wątpliwości tego typu nie ma w odniesieniu do badania, o którym mowa w punkcie 5.3.2.

Ostatni, szósty rozdział jest kluczowym punktem recenzowanej rozprawy doktorskiej. Zaprezentowano w nim chronologicznie determinanty wpływające na rozwój rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce. Autor przedstawił w tej części rozprawy wyniki badania ankietowego przeprowadzonego w okresie luty-kwiecień 2022 roku wśród 169 ekspertów kredytowych w Polsce. Pozwoliło to pozytywnie zweryfikować trzecią hipotezę badawczą zgodnie z którą pandemia COVID-19 stanowiła dla sektora pośrednictwa kredytowego w Polsce akcelerator przyspieszający procesy cyfryzacji i wdrożenia nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Dodatkowo, Doktorant podjął próbę budowy modelu 26 czynników (z 284 wszystkich zidentyfikowanych w badaniu czynników) sklasyfikowanych w 5 strefach PESTL (politycznej, ekonomiczno-gospodarczej, społeczno-kulturowej, technologiczno-technicznej i prawno-regulacyjnej), mających największy wpływ na rozwój spółek pośrednictwa kredytowego w Polsce. Główną zaletą opracowanego modelu jest jego aplikacyjność przez organy decyzyjne w instytucjach pośrednictwa kredytowego w Polsce.

Autorski model kluczowych ekonomiczno-finansowych czynników i stref wpływających na rynek pośrednictwa kredytowego w Polsce bez wątpienia jest pionierskim na polskim rynku narzędziem ukazującym determinanty rozwoju polskiego rynku pośrednictwa kredytowego. Słusznym posunięciem było uzupełnienie przez Doktoranta tego modelu o wnioski wypływające z badania prezesów i członków zarządu wybranych instytucji pośrednictwa kredytowego charakteryzujących się największym udziałem w rynku pod względem sprzedaży kredytów. Doktorant opracował również autorski model 4 scenariuszy rozwoju rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce do 2025 roku, analizując każdy z wariantów w odniesieniu do pięciu, wspomnianych wcześniej stref PESTL.

Realizacja przyjętego przez Mgra Piotra Borkowskiego głównego celu badawczego oraz szczegółowych celów badawczych jest rezultatem podporządkowanej intencjom badawczym bardzo dobrej struktury pracy, która posiada walory merytoryczne, poznawcze i implementacyjne. Sposób weryfikacji postawionych hipotez badawczych pozwala na stwierdzenie, że praca stanowi wkład Mgra Piotra Borkowskiego w rozwój dyscypliny ekonomia i finanse w zakresie użyteczności nowych technologii stosowanych na rynku pośrednictwa kredytowego w Polsce. Takie ujęcie tematu tworzy jednocześnie poważny impuls do rozszerzenia zakresu i skali badań nad tym niezwykle ważnym problemem w innych krajach.

IV. Język i formalna strona rozprawy

Pod względem językowym i formalnym recenzowana dysertacja zasługuje na bardzo dobrą ocenę. Rzadko się zdarza, by rozprawa doktorska była tak dobrze przygotowana pod względem redakcyjnym, aczkolwiek recenzentka zwróciła uwagę na pewne niedociągnięcia o charakterze technicznym m.in.:

- brak przy pierwszym powołaniu się ustawę wskazania źródła prawa z pełną nazwą ustawy (np. s. 20);
- brak wskazania dziennika ustaw w którym po raz pierwszy opublikowano ustawę i/lub dziennika ustaw z najnowszym tekstem jednolitym (Autor raz podaje źródło z najnowszym tekstem jednolitym a innym razem tylko źródło, w którym po raz pierwszy opublikowano ustawę – np. s. 22);
- niejednolite powoływanie się na źródło prawa (np. przypis 34 i 35);
- rozpoczynanie zdań od skrótów (inicjałów imion) s. 29, 42, 45, 46, 47, 53, 208, 222;
- brak numeru artykułu ustawy *o kredycie hipotecznym* na którą powołuje się Autor w zdaniu za przypisem 47 (s. 30);
- oznaczenie skrótu „strony” w języku angielskim (pp.) zamiast w języku polskim (ss.) – w przypisie 79;
- w zdaniu z przypisem 94 można byłoby dopisać kiedy i na jakiej próbie zostało przeprowadzone badanie;
- brak numeracji wzorów na s. 47, 132, 148, 150 i 161;
- na s. 49 pierwszy wyraz tytułu ustawy *Prawo bankowe* powinien być pisany wielką literą bowiem zapis „prawo bankowe” oznacza dział prawa a nie ustawę;
- brak zaimka „się” w pierwszym zdaniu trzeciego akapitu na s. 53;
- użycie tzw. „miękkiego” entera w trzecim wierszu od dołu s. 53 i w trzecim wierszu od dołu s. 60 a także w drugim akapicie na s. 115;
- brak wskazania źródła prawa w odniesieniu do brytyjskiej ustawy *Consumer Credit Act* z 1974 roku (s. 73) oraz do niemieckiej ustawy *o honoraryjnym doradztwie przy inwestycjach kapitałowych* (s. 79);
- brak zdania wprowadzającego do tabeli 2.4;
- niezbyt precyzyjne tłumaczenie z języka niemieckiego w tabeli 2.5 „związani agenci ubezpieczeniowi” czy „przedstawiciele akcesoriów do produktów (s. 80),
- dane w tabelach 2.5-2.8 powinny być uszeregowane w odwrotnej kolejności (od najstarszego okresu do najnowszego);
- brak źródła prawa do ustawy *o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych* (s. 85) – tej ustawy nie wykazano również w bibliografii;
- w tabeli 3.7, 3.8, 3.13, 3.14 nie wskazano jednostek w jakich zaprezentowano dane;
- w tytule tabel 3.3, 3.6, 3.9 i 3.12 powinno być dopisane wg stanu na jaki dzień obowiązywały te dane (choć wskazano to w źródle do tabel);
- użycie pleonazmu „niemniej jednak”;
- zbędna strzałka przy trzecim polu na rysunku 4.3;
- brak rysunku 4.5 na s. 145 (w wersji drukowanej jest tylko tytuł rysunku i źródło);
- brak wydawnictwa w przypisie 253;
- traktowanie „ekonomii i finansów” jako dziedzinę nauki a nie dyscyplinę naukową (s. 154);
- w tabeli 5.4 cały tekst powinien być w języku polskim;
- drobne błędy literowe (choć jest ich naprawdę mało biorąc pod uwagę objętość rozprawy) – np. literówka w tytule podrozdziału 3.3 w słowie „ocena”; w pierwszym zdaniu pierwszego akapitu na s. 55 zamiast „miejsce” powinno być „miejsce”; w matrycy na rys. 2.4. zamiast „wideoromowy” powinno być „wideorozmowy”, choć akurat w tym przypadku można byłoby pominąć dopisek w nawiasie „on-line” bo sama nazwa wskazuje na charakter wideorozmów; w drugim zdaniu drugiego akapitu na s. 61 zamiast „możne” powinno być

„można”; w przedostatnim wierszu na s. 67 zamiast „kredowego” powinno być „kredytowego”; na rysunku 2.6. zamiast „przewaga konkurencyjna” powinno być „przewagi konkurencyjnej”.

Powyższe niedociągnięcia nie ujmują w żaden sposób wartości pracy doktorskiej i nie zaniżają wysoce pozytywnej oceny merytorycznej dysertacji. Do najważniejszych walorów recenzowanej rozprawy doktorskiej należą:

- ważność i aktualność podjętego tematu, w tym próba wypełnienia luki badawczej w krajowej literaturze przedmiotu w dyscyplinie ekonomia i finanse,
- przejrzystość rozprawy i syntetyczny wywód naukowy,
- niezwykle starannie przeprowadzony i opisany proces badawczy,
- właściwy dobór metod badawczych w części teoretycznej i empirycznej,
- przeprowadzenie badań ilościowych i jakościowych na bardzo dobrym poziomie,
- syntetyczne opracowanie wyników badań empirycznych przeprowadzonych przez Autora,
- umiejętność formułowania samodzielnych i trafnych wniosków.

Recenzentka nie doszukała się w dysertacji wielu obszarów polemicznych. Jednakże oczekuje się od Doktoranta ustosunkowania się podczas publicznej obrony do następujących kwestii:

- 1) Jakie są możliwości zastosowania integratora finansowego typu „one-stop-shop”?
- 2) Jaka jest różnica pomiędzy Mapą Transakcji Cenatorium a raportami generowanymi przez urban.one (U1) wykorzystywanymi przez pośredników kredytowych?
- 3) Dlaczego zdaniem Doktoranta badana porównywarka kredytowa okazała się najbardziej użyteczna dla ekspertów w województwie podlaskim, podkarpackim i warmińsko-mazurskim (s. 188-189)?

Reasumując, potencjał badawczy Mgra Piotra Borkowskiego przejawiający się m.in. w formułowaniu problemów badawczych i ich rozwiązywaniu stanowi o cennych walorach przedłożonej pracy doktorskiej. Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska jest pracą inspirującą poznawczo, charakteryzującą się użytecznością prezentowanych wyników dla praktyki pośrednictwa kredytowego oraz dla nauk społecznych. Autor z łatwością porusza się na wielu płaszczyznach oceny funkcjonowania w Polsce instytucji pośrednictwa kredytowego wobec wyzwań nowych technologii.

W przekonaniu recenzentki przedmiotowa rozprawa zasługuje na wyróżnienie z kilku powodów:

- 1) według wiedzy recenzentki jest to pierwsza rozprawa doktorska w Polsce dotycząca tak kompleksowego omówienia zastosowania i skali użyteczności systemów technologicznych stosowanych przez instytucje pośrednictwa kredytowego;
- 2) należy docenić opracowanie autorskiej matrycy istniejących na rynku rozwiązań technologicznych stosowanych przez ekspertów kredytowych (z uwzględnieniem ograniczeń stawianych przez pandemię COVID-19);
- 3) bardzo rzetelnie została przeprowadzona przez Doktoranta identyfikacja potencjału oraz kompleksowa analiza wykorzystania porównywarki kredytowej przez pośredników kredytowych w oparciu o autorski schemat obserwacji uczestniczącej na podstawie którego przeprowadzono badanie wśród ekspertów kredytowych;
- 4) o oryginalności rozprawy świadczy zaprezentowany autorski model SUS 26 czynników sklasyfikowanych w 5 strefach oddziałujących w największym stopniu na rozwój instytucji pośrednictwa kredytowego w Polsce;

- 5) autorska predykcja czterech scenariuszy rozwoju instytucji pośrednictwa kredytowego w Polsce do 2025 roku - co jest niezwykle istotne wobec niestabilnych czasów w jakich przyszło nam funkcjonować.

V. Konkluzja

Zdaniem recenzentki rozprawa doktorska Mgra Piotra Borkowskiego jest pracą wartościową, oryginalną, świadczącą o dużym zasobie wiedzy Autora w zakresie dziedziny nauk społecznych - w dyscyplinie ekonomia i finanse. Osiągnięte przez Doktoranta rezultaty badawcze wynikają z dobrego poziomu erudycji w zakresie krajowej i zagranicznej literatury naukowej w podjętej dyscyplinie badań. W świetle poczynionych ustaleń stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska spełnia wymagania stawiane w art. 187. ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 2023 r. *Prawo o szkolnictwie wyższymi nauce* (t.j. Dz. U. 2023, poz. 742). Stanowi ona bowiem oryginalne rozwiązanie przez Autora problemu naukowego w zakresie zastosowania wyników własnych badań naukowych w sferze gospodarczej zaprezentowany w sposób samodzielny i poprawny pod względem warsztatu metodologicznego. Przedmiotowa dysertacja dowodzi posiadania ogólnej wiedzy teoretycznej Doktoranta w dyscyplinie ekonomia i finanse oraz dowodzi umiejętności samodzielnego prowadzenia przez niego pracy naukowej. Niniejszym wnoszę o dopuszczenie recenzowanej rozprawy do publicznej obrony oraz wnoszę o wyróżnienie rozprawy.

Anna Szelągowska

